

Боровик М. О.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки
факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Анотація: У даній праці висвітленні питання, пов'язанні із вдосконаленням професійно важливих якостей, майбутніх офіцерів Національної поліції України, які проходять навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Запропоновано поняття професійно важливих якостей. Проведений перелік та розкрито їх структуру. Розглянуті підстави та вихідні положення запропонованої педагогічної умови. Розкрито термін освітньо-професійного середовища, у закладі вищої освіти із специфічними умовами навчання. Проведена класифікація мотивів направлених на формування у курсантів мотивації професійного обов'язку. В межах освітньо-професійного середовища виокремленні напрямки: навчальний в ході якого пропонується доповнити перелік тем, змісту фахових дисциплін; виховний напрям передбачає розвиток професійної мотивації та вдосконалення психологічної підготовки до дій у складних умовах професійної діяльності; фізкультурно-спортивний напрям передбачає оволодіння та подальше вдосконалення рухових умінь, навичок та фізичних якостей під час спеціально організованої фізичної підготовки з використанням відповідних методів і форм.

Аннотация: В данной работе освещены вопросы, связанные с совершенствованием профессиональных качеств, будущих офицеров Национальной полиции Украины, которые проходят обучение в учреждениях высшего образования со специфическими условиями обучения. Предложено понятие профессионально важных качеств. Проведенный перечень и раскрыта их структура. Рассмотрены основания и исходные положения предложенного педагогического условия. Раскрыто понятие образовательно-профессиональной среды, в заведении высшего учебного заведения со специфическими условиями обучения. Проведена классификация мотивов направленных на формирование у курсантов мотивации профессионального долга. В рамках образовательно-профессиональной среды выделены направления: учебный в ходе которого предлагается дополнить количество тем, содержанию профессиональных дисциплин; воспитательный предполагает развитие профессиональной мотивации и совершенствование психологической подготовки к действиям в сложных условиях профессиональной деятельности; физкультурно-спортивное направление предполагает овладение и дальнейшее совершенствование двигательных умений, навыков и физических качеств в ходе специально организованной физической подготовки с использованием соответствующих методов и форм.

Summary: This paper covers issues related to the improvement of professionally important qualities of future officers of the National Police of Ukraine, who are trained in higher education institutions with specific training conditions. The concept of professionally important qualities is offered. Their list is made and their structure is revealed. The bases and initial provisions of the offered pedagogical condition are considered. The term of educational and professional environment is revealed in a higher education institution with specific training conditions. The classification of motives aimed at forming motivation of professional duty in cadets is carried out. Within the educational and professional environment, the following directions are identified: educational, during which it is proposed to supplement the list of topics, content of professional disciplines; educational direction

involves the development of professional motivation and improvement of psychological preparation for action in difficult conditions of professional activity; physical culture and sports direction involves the mastery and further improvement of motor skills, abilities and physical qualities during a specially organized physical training using appropriate methods and forms.

Актуальність дослідження. Професійна діяльність офіцерів Національної поліції є багатофункційною й відбувається в умовах постійного впливу несприятливих чинників (тривалі та надмірні фізичні і психічні навантаження, ймовірність виникнення загрози життю та здоров'ю, побоювання за своє життя та безпеку близьких, вірогідність або неочікувана можливість застосування зброї чи фізичного впливу з боку правопорушників, неритмічність роботи й відпочинку, зростання психоемоційного напруження в сучасних умовах тощо). Усе це може негативно позначатися на ефективності виконання професійних обов'язків.

У зв'язку з цим переконливими є висновки наукових досліджень (О. Бандурка, Л. Казміренко, Г. Юхновець, С. Яворський, О. Ярмиш та ін.), що в сучасних умовах якісно вирішувати поставлені завдання зможуть працівники поліції з високим рівнем професійно важливих якостей. Саме професійні якості сприяють виконанню поліцейськими діяльності в таких складних умовах, оскільки їх розвиток забезпечує тривале виконання роботи з певною інтенсивністю, протидію втомі та іншим негативним станам (страху, невпевненості, тривожності тощо), збереження працездатності за інтенсивного навантаження та у складних непередбачуваних, екстремальних умовах діяльності.

Зазначена проблема знайшла теоретичне обґрунтування в публікаціях вітчизняних науковців, присвячених пріоритетним напрямкам розвитку закладів

вищої освіти МВС України на сучасному етапі державотворення (С. Алфьоров, В. Бондаренко, М. Горська, Т. Губанова, М. Долгополова, І. Зозуля, М. Іншин, І. Клименко, О. Користін, В. Лень, Д. Поштарук, В. Сокуренько, С. Циганій, В. Черней, Д. Швець та ін.).

Побудова й структура освітнього процесу мають бути спрямованими на досягнення цілей професійної підготовки, задоволення вимог суспільства та певної професійної галузі шляхом цілеспрямованого створення необхідних для цього педагогічних умов.

У зв'язку з цим створення освітнього-професійного середовища, спрямованого на розвиток професійної мотивації та професійно важливих якостей у майбутніх офіцерів поліції набуває важливого значення та потребує додаткового вивчення.

Мета статті – теоретичне обґрунтування педагогічних умов направлених на вдосконалення професійно важливих якостей майбутніх офіцерів поліції у процесі фахової підготовки.

В енциклопедії професійної освіти професійно важливі якості тлумачать як «індивідуальні якості суб'єкта, які впливають на ефективність його діяльності та успішність оволодіння нею». Вони виступають у формі професійних вимог до особистості. Важливим є те, що зміст (перелік) професійно важливих якостей особистості залежить від конкретної професійної діяльності, а ступінь їх вираженості (сформованості) обумовлює й забезпечує ефективність професійної діяльності.

В. Андросюк, Л. Казміренко, Г. Юхновець [3, с. 116] до професійно важливих якостей фахівців правоохоронної галузі відносять особистісні якості емоційно-вольової сфери, які забезпечують психологічну стійкість та докладання вольового зусилля при виконанні складних та пов'язаних із ризиком професійних завдань, і підкреслюють, що розвитку цих якостей необхідно приділяти увагу під час психологічної підготовки курсантів. Автори виокремлюють такі професійно важливі якості правоохоронців:

- відповідальність (невідповідальний працівник виключає зі своєї роботи ініціативні й самостійні дії та намагається завітрити вказівками, не вживаючи дій навіть тоді, коли це необхідно);

- схильність/стійкість до ризику;

- стійкість до невдач як особлива емоційно-вольова якість виявляється не тільки в силі й характері емоційних реакцій на невдачі, а й в наполегливості для їх подолання;

- емоційність і толерантність виявляються в легкості й силі виникнення емоцій, переживань, тривоги, турботи та їх стійкості в конкретного співробітника;

- витримка, вміння володіти собою – важлива емоційно-вольова якість, яка має суттєве значення для психологічної стійкості працівника.

Таким чином, професійно важливі якості особистості – це комплекс індивідуально-психологічних та психофізіологічних особистісних властивостей людини, які достатні та необхідні для успішного виконання професійної діяльності.

Багатоаспектний аналіз проблеми формування професійно важливих якостей, як інтегрованої особистісної характеристики майбутніх офіцерів поліції, виявлення їх сутності та структури свідчить про складність даного феномена й

вимагає створення в освітньому процесі закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання певних педагогічних умов для їх формування та розвитку.

Однією з підставою для виокремлення педагогічних умов направлених на формування професійно важливих якостей в майбутніх поліцейських є концептуальна ідея, яка полягає в тому, що формування професійно важливих якостей майбутніх офіцерів поліції – це цілеспрямований, організований і керований процес, спрямований на розвиток різних сфер особистості (мотиваційної, особистісної, психомоторної) майбутнього фахівця-правоохоронця, та досягається шляхом створення в закладі вищої освіти відповідного освітньо-професійного середовища.

Вихідними положеннями для виокремлення даної педагогічної умови є освітні стандарти, зміст освітньо-професійних програм підготовки поліцейських відповідних спеціальностей (081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність»); сучасні підходи до правоохоронної освіти та її принципи; психолого-педагогічні складові освітнього процесу (мета, зміст, методи та форми організації навчання), яка була розглянута нами в контексті *системного, особистісно орієнтованого, та акмеологічного підходів* до професійної підготовки фахівців.

Урахування положень системного підходу дозволяє розглядати формування професійно важливих якостей як особистісних характеристик поліцейського на основі принципів: системності, відповідно до якого їх формування має всі ознаки системи та цілісності, а сама система підготовки поліцейських є підсистемою вищих рівнів (суспільства, природи тощо);

У межах особистісно орієнтованого підходу центральне місце посідає людина, яку розглядають «як найвищу субстанцію, абсолютну цінність, міру всіх речей» [4, с. 36]. Дотримуючись даних положень, у процесі підготовки майбутнього фахівця-поліцейського необхідно бачити в особі курсанта, перш за все, людину з її прагненнями, здібностями, почуттями, індивідуальністю.

Провідною ідеєю акмеологічного підходу в освіті є забезпечення акмеологічного розвитку фахівця, суб'єктними ознаками якого є такі: ініціатива, самостійне цілепокладання, планування, передбачення; інтенсивна включеність у діяльність; прагнення до саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації), постійна орієнтація особистості на саморозвиток і самооновлення; прагнення до самореалізації й творчого творення; інтеграція свого професійного шляху, структурування й упорядкування свого професійного досвіду та досвіду інших [1, с. 10].

Освітньо-професійне середовище ми визначаємо як спеціально організовану взаємодію суб'єктів освітнього процесу (викладачів, курсантів, керівників курсів, керівництва закладу освіти тощо), яка спрямована на формування в курсантів позитивного ставлення до професії та розвиток професійної мотивації шляхом відтворення й моделювання умов професійної діяльності поліцейського, розвиток в них професійно важливих якостей (особистісних та фізичних).

Необхідно підкреслити, що коло учасників (суб'єктів) освітнього процесу в закладах освіти зі специфічними умовами навчання є більш широким, ніж у цивільних закладах вищої освіти – окрім науково-педагогічних працівників, з курсантами взаємодіють

командири взводів, начальники курсів та їхні заступники, співробітники відділів виховної роботи, психологи та ін. Тому для розвитку професійної мотивації та професійно важливих якостей у майбутніх офіцерів поліції необхідно залучати всіх суб'єктів освітнього процесу (викладачів, командирів взводів, керівників курсів, психологів та ін.).

Вибір даної педагогічної умови для формування професійно важливих якостей, обумовлений по перше, тим, що в основі професійної мотивації лежить позитивне ставлення до професії, усвідомлення її суспільного значення, прагнення до оволодіння професійними навичками, що досягається шляхом ознайомлення курсантів з особливостями професії, її змістом, завданнями під час вивчення фахових дисциплін та наближення освітнього процесу до умов професійної діяльності; *по-друге*, здійснення професійної діяльності в специфічних (складних, непередбачуваних, екстремальних та ін.) умовах, необхідність виконання наказів, інструкцій, розпоряджень, реалізація яких може бути пов'язана з ризиком для життя та здоров'я як власного, так і інших людей, можливе тільки при сформованій мотивації професійної діяльності, зокрема мотивації професійного обов'язку, яка й забезпечує прояв фізичної витривалості.

Термін «мотивація» є більш широким, ніж термін «мотив» та інтерпретується як система мотивів або стимулів, факторів, що детермінують конкретну діяльність, поведінку особистості.

Аналіз наукових джерел з проблеми мотивації та її видів свідчить про наявність різних типів мотивів та їх класифікацій. Так, О. Леонтьєв виокремлює дві групи мотивів: 1) сенсоутворюючі, які мотивують до діяльності, надаючи

їй особистого сенсу; 2) мотиви-стимули (виконують роль спонукаючих факторів (позитивних чи негативних) – іноді гостро емоційних, афективних, але не мають смислоутворюючої функції, а лише стимулюють людину до діяльності).

Важливим фактором, що визначає мотивацію курсанта до формування професійно важливих якостей, є суспільні мотиви (усвідомлення необхідності захисту публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, а також захист інтересів суспільства й держави; надання в межах, визначених законом, допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги; оволодіння професією поліцейського), сформованість яких певною мірою впливає на мотивацію професійного обов'язку.

При формуванні мотивації професійної діяльності майбутніх офіцерів поліції ми беремо за основу класифікацію мотивів, які були виокремлені Є. Ільїним [5, с. 354]:

– соціальні мотиви, які пов'язані з прагненням набути певного соціального статусу в суспільстві та в конкретній соціальній групі (сім'ї, навчальному закладі, виробничому підрозділі);

– спонукальні мотиви пов'язані з впливом на свідомість з метою стимулювання до дій (або навпаки – до недопущення певних дій та вчинків) певних чинників – вимог батьків, порад, прикладів викладачів, членів певної соціальної групи;

– пізнавальні – виявляються шляхом прояву пізнавальних інтересів і реалізуються через усвідомлене прагнення людини до пізнання. Пізнавальна діяльність, проявами якої є освіта й навчання, є провідною сферою діяльності людини.

Тому формування пізнавальних мотивів – визначальний чинник успішності навчальної діяльності людини.

На формування в курсантів професійно важливих якостей також впливають дві групи мотивів: а) внутрішні мотиви мають місце, коли до її формування спонукає інтерес, натхнення, бажання; б) зовнішні мотиви виявляються під дією зовнішніх впливів відносно курсанта з боку інших суб'єктів освітнього процесу. Г. Андрєєва [2, с. 12] зазначає, що між «зовнішньою» та «внутрішньою» мотивацією існує взаємозв'язок, а саме: зовнішня мотивація підсилює кількість, а внутрішня – якість виконуваної діяльності; також на внутрішню мотивацію впливають особливі умови та ситуації (при зміні причин, що породили цю мотивацію, від внутрішніх до зовнішніх, внутрішня мотивація послаблюється); по-третє, внутрішня мотивація збільшується з посиленням упевненості в собі та власної відповідальності.

Таким чином, освітньо-професійне середовище, яке орієнтоване на формування мотивації професійної діяльності як основи формування професійно важливих якостей курсанта, охоплює такі напрями взаємодії суб'єктів освітнього процесу: *навчальний, виховний і фізкультурно-спортивний*.

Навчальний напрям пов'язаний із організацією освітнього процесу, із безпосереднім набуттям і засвоєнням курсантами знань, оволодінням уміннями і навичками майбутньої професійної діяльності під час:

– аудиторних занять з вивчення навчальних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки («Адміністративна діяльність поліції», «Тактико-спеціальна підготовка», «Спеціальна фізична

підготовка» «Вогнева підготовка») задля стимулювання пізнавальної мотивації;

– позааудиторної підготовки (факультативних занять; проходження різних видів практик: ознайомчої, навчальної, стажування на посаді; участь у патрулюваннях), що спрямована на ознайомлення курсантів із професійною діяльністю поліцейського, залучення до цієї діяльності, формування в них інтересу та позитивного ставлення до обраної професії.

Виховний напрям також був орієнтований на розвиток професійної мотивації, формування професійно важливих якостей (особистісних і фізичних), психологічну підготовку до дій у складних умовах професійної діяльності при вивченні навчальних дисциплін психологічного спрямування («Професійно-психологічна підготовка поліцейського», «Юридична психологія») та стимулювання прагнення й потреби до професійного зростання шляхом залучення курсантів до тактичних та тактико-спеціальних навчань, які моделюють умови професійної діяльності поліцейського; до участі в гуртках, у наукових заходах відповідної тематики (конференціях, семінарах, дискусіях тощо), психологічних тренінгах професійного спрямування.

Фізкультурно-спортивний напрям орієнтований на оволодіння та подальше вдосконалення рухових умінь, навичок та фізичних якостей під час спеціально організованої фізичної підготовки з використанням відповідних методів і форм. Даний напрям також реалізується як під час практичних занять з фахових навчальних дисциплін («Тактична підготовка», «Вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка»), так і під час позааудиторної діяльності шляхом залучення курсантів до спортивних сек-

цій, гуртків, участі в змаганнях з різних видів спорту, а також оволодіння спеціальними й руховими вміннями та навичками застосування поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї) під час відпрацювання сценаріїв та алгоритмів дій поліцейського в типових ситуаціях професійної діяльності.

Реалізація зазначених напрямів діяльності (навчального, виховного й фізкультурно-спортивного), орієнтованих на формування мотивації професійної діяльності як основи для формування фізичної витривалості майбутніх офіцерів поліції, вимагає вибору відповідних методів та організаційних форм, які забезпечують взаємодію суб'єктів освітнього процесу в межах освітньо-професійного середовища.

I група – *методи організації та здійснення професійного навчання поліцейських*: 1) методи набуття знань; 2) оволодіння руховими вміннями та навичками; 3) удосконалення рухових навичок і розвитку фізичних рис.

II група методів – *методи стимулювання до підвищення рівня власної професійної підготовки майбутніх поліцейських*: 1) методи формування професійних інтересів; 2) методи стимулювання обов'язку й відповідальності за рівень власної професійної підготовки.

III група методів – *методи контролю та самоконтролю в процесі професійної підготовки поліцейських*: усний, письмовий, тестовий, практична перевірка сформованості навичок; графічний контроль, програмований контроль; методи самоконтролю й самооцінювання.

Навчальний напрям, пов'язаний з організацією освітнього процесу, передбачає оновлення та розширення

змісту навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки («Адміністративна діяльність поліції», «Спеціальна фізична підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка», «Вогнева підготовка», «Професійна-психологічна підготовка працівників поліції», «Юридична психологія») темами та питаннями, які розширювали уявлення про обрану професію та її соціальну цінність, дозволяли сформулювати позитивне ставлення та прагнення до сумлінного її виконання, стимулювали пізнавальну мотивацію й підвищували інтерес курсантів до майбутньої професійної діяльності (див. табл. 1).

Виховний напрям, орієнтований на формування професійно важливих якостей поліцейського (особистісних та

фізичних), на психологічну підготовку до дій у складних умовах, на стимулювання мотивації до професійної діяльності.

Для досягнення поставленої мети пропонуємо використовувати такі методи: мінілекції, ігрові ситуації професійного спрямування, робота в малих групах. Наприклад, курсантам пропонують ігрову ситуацію «Готовність до застосування вогнепальної зброї», у якій необхідно відтворити поведінку поліцейського та злочинця в даній ситуації.

Вправа виконується в повільному темпі, щоб курсанти мали змогу відчувати та проаналізувати свої емоційні стани, коли відбувається неочікуваний напад, коли необхідно ухилитися, коли необхідно здійснити постріл, після вчинення пострілу, у разі поранення. Спостерігачі

Таблиця 1 – Перелік тем, якими необхідно доповнити зміст навчальних дисциплін

№ з/п	Навчальна дисципліна	Теми, які було включено в зміст навчальних дисциплін
1.	«Адміністративна діяльність поліції»	– «Актуальні проблеми сучасної професійної підготовки офіцерів Національної поліції». – «Види превентивної діяльності поліції, які потенційно вимагають прояву фізичної витривалості». – «Професійні обов'язки дільничного офіцера поліції, які вимагають фізичної та тактико-спеціальної підготовки».
2.	«Спеціальна фізична підготовка»	– «Фізична витривалість і її складові». – «Основні правила самостійних занять фізичними вправами».
3.	«Тактико-спеціальна підготовка»	– «Вплив мотивації до професійної діяльності на її якість»; – «Самореалізація в професійній діяльності».
4.	«Вогнева підготовка»	– «Формування психологічної стійкості та самовладання». – «Методика регуляції емоційно-вольової сфери особистості».
5.	«Професійна-психологічна підготовка працівників поліції»	– «Професійно-важливі якості офіцера поліції». – «Професійна мотивація і її складові».
6.	«Юридична психологія»	– «Психологічні й фізичні якості офіцера поліції». – «Професійна мотивація – шляхи розвитку й корекції». – «Засоби професійного розвитку: професійна рефлексія, аналіз і самоаналіз, професійна інтуїція».

фіксують зовнішні прояви емоцій поліцейського та злочинця. Вправу можна повторювати, змінювати учасників.

Після вправи відбувається обговорення та рефлексія емоційних станів і поліцейського, і злочинця, також ураховується аналіз тих емоційних реакцій учасників, які зафіксували спостерігачі.

Фізкультурно-спортивний напрям діяльності, орієнтований на формування й удосконалення в курсантів спеціальних рухових умінь та навичок, які складають основу професійно важливих заходів засобами залучення їх до занять фізичною культурою та спортом у позанавчальний час у спортивних секціях. Важливо підкреслити, що завдання й вправи, які пропонуються курсантам під час занять спортом, зокрема рукопашним боєм, також відображають фрагменти професійної діяльності, моделюють різні варіанти дій, застосування прийомів, програвання ролей та ситуацій, які можуть виникнути в реальних умовах. Реалізацію фізкультурно-спортивного напрямку пропонуємо використовувати в трьох етапах:

Ознайомлення (1 етап) спрямоване на створення в курсанта чіткого уявлення про певну рухову дію та усвідомлення її структури. Відбувається як безпосередньо (викладач сам демонструє виконання рухової дії), а також за допомогою перегляду відео-, кінофільмів, презентацій з відповідним коментарем викладача. На цьому етапі викладач називає відповідний рух (прийом, дію), демонструє в різному темпі, визначає умови, у яких його застосовують, коментує техніку виконання, визначає основні елементи техніки виконання, акцентує на них увагу.

На етапі *вивчення* (2 етап) відбувається процес безпосереднього оволодіння та відпрацювання спеціальних рухових дій

та прийомів, спрямований на формування вміння самостійно виконувати їх у цілому або кожне окремо, дотримуючись вимог правильного виконання (швидкості, ритму тощо). На даному етапі курсанти виконують завдання як з виконанням елементів рухових дій, так і прийому в цілому. Даний етап спрямований на уточнення техніки виконання прийому за різними характеристиками (кінематичними, динамічними та ін.), формується варіативність його застосування.

Етап *застосування* (3 етап) має за мету формування рухових навичок, доведення рухових дій та прийомів до автоматизму; варіативне застосування прийому в непередбачуваних умовах, під час значних фізичних і психологічних навантажень. Систематичне відпрацювання прийомів під час тренувань дає можливість удосконалити техніку їх виконання, визначити та розширити тактичні варіанти їх застосування. Саме на цьому етапі оволодіння спеціальними руховими вміннями і навичками курсанти вчаться варіативно й творчо застосовувати їх при виконанні різних завдань.

Важливо підкресли, що поряд з оволодінням спеціальними руховими навичками одночасно відбувається й формування психологічної готовності до дій у складних і непередбачуваних умовах. Оскільки під час виконання групових вправ (тренувань) курсанти мобілізують фізичні та психологічні ресурси організму, виявляють самовладання, витримку, вольові зусилля для протистояння супернику, учаться швидко адаптуватися до змін у ситуації двобою, набувають навичок подолання втоми, що загалом сприяє формуванню фізичної витривалості майбутніх офіцерів поліції.

Висновок. Отже, сучасні реалії соціально-економічних відносин в Україні

вимагають від учасників освітнього процесу закладів вищої освіти МВС України, пошуку та вдосконалення педагогічних умов направлених на вдосконалення професійно важливих якостей курсанта, однією з яких є створення освітньо-професійне середовища та його спрямування на розвиток професійної мотивації.

Перспективним напрямком є практична перевірка запропонованої педагогічної умови, а саме створення освітньо-професійного середовища та його спрямування на розвиток професійної мотивації, з метою розвитку професійно важливих якостей курсантів під час навчання у закладі вищої освіти із специфічними умовами навчання.

Література:

1. Акмеологічна концепція професійного розвитку педагога. Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 224 с.
2. Андреева Г. В. Трудова мотивація правоохоронців як об'єкт управління в ОВС України URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/10/7-12_no-4_vol-27_2008_UKR.pdf.
3. Андросюк В.Г., Казміренко Л. І., Юхновець Г. О. Які якості вимагаються від працівника міліції: методологічні засади розробки професіограм та кваліфікаційних характеристик. *Науковий вісник Української академії внутрішніх справ*. 1996. № 1. 322 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості у 2-х кн. Навч.-метод. посібник Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 508 с.